

Erken Çocukluk Döneminde Düşünme Becerileri Reggio Emilia Yaklaşımı Ve High/Scope Programı

Fulya EZMECİ ve Berrin AKMAN

Öz

Erken çocukluk dönemi çocukların gelecek yaşantıları için temellerin atıldığı, onları gelecek yaşantılarına hazırlayan temel bilgi ve becerilerin kazanıldığı, gelişimlerinin en hızlı olduğu ve tüm gelişim alanlarının en etkin şekilde desteklenmesi gereken bir dönemdir. Bu dönemde çocukların bireysel farklılıkları, ilgi ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak çocukların gelişim alanlarına uygun, tüm gelişim alanlarının gelişimini destekleyecek ve düşünme becerilerinin geliştirileceği eğitim ortamları ve fırsatları sunulmalıdır. Çocuklar dünyaya düşünme becerileriyle gelirler. Her çocuk düşünme yeteneğine sahiptir. Ancak bu yeteneğin desteklenerek çocuğun gelecek yaşantısına, sosyal ilişkilerine ve bireysel varoluşlarına hazırlamak için en uygun dönem olan okul öncesi eğitimi döneminde düşünce becerileri bilinmeli ve bu becerileri geliştirmeyi dikkate alan eğitim programları hazırlanmalıdır. Bu çalışmada düşünme becerileri açıklanarak, düşünme becerilerinin destelemesi ve düşünme becerilerinin geliştirilmesi bakış açısından Reggio Emilia Yaklaşımı ve High/Scope Programı ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: erken çocukluk, düşünme becerileri, Reggio Emilia yaklaşımı ve High/scope program

Giriş

En genel tanımıyla düşünmek anlam arayışıdır. Anlam arayışı, var olduğu düşünülen bir anlamı keşfetmek ya da anlamı açık olmayan durumlardan anlam çıkarmaktır. Farklı bir ifadeyle düşünmek deneyimlerden, yaşantılarda anlam çıkarmak olarak ifade edilmektedir (Beyer, 1987). Düşünme Yüksel'e (2000) göre; gözlem, sezgi, deneyim, akıl yürütme ve farklı yollardan elde edilen bilgilerin; kavramsallaştırılması, uygulanması, analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve düzenlenmesi sürecidir. TDK sözlüğünde ise düşünme; "sonuca ulaşmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek" şeklinde tanımlanmıştır. Bireylerin düşünme becerisini geliştirerek yaşam kalitelerini arttırmak, kendilerini ve çevrelerini daha iyi bir şekilde tanımalarına yardımcı olmak amacıyla düşünmeyi geliştirmeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Tok ve Sevinç, 2010).

Düşünme becerilerinin alt boyutları

Düşünme becerileri birçok araştırmacı tarafından farklı alt boyutlarda incelenmiştir. Yüksel'e (2000) göre, düşünme becerileri; problem çözme, yaratıcı problem çözme, okuduğunu anlama, yazma, bilimsel, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinden oluşmaktadır.

Lipman'ın görüşüne göre (Lipman'dan aktaran Tok ve Sevinç, 2010), düşünme becerilerinin; özelden genel becerilere, mantıksal akıl yürütmeden uzak benzerlikleri algılamaya, süreç ile ilgili tahmin yürütmeden tek yönlü ve benzer durumları birbirinden ayırabilme becerisine, ayrıştırabilme becerisinden kelime veya düşünceleri bir araya getirerek bütünlük sağlayabilme becerisine, alternatif seçenekleri keşfetmekten sistematik ve genel hayalleri keşfetmeye, farklı yönleri belirlemek ve geçerli kanıtları sunarak ikna edici sebepleri ortaya koymaktan düşünce ve kavramları oluşturmayı kolaylaştırmaya, problem çözme becerisiyle

Araş. Gör. Fulya Ezmeci, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye, fulya.ezmeci@gmail.com

.. Prof. Dr. Berrin Akman, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye, bakman@hacettepe.edu.tr

birlikte problemlerle birlikte çıkan engelleri aşabilme becerisine, değerlendirme becerilerinden yeniden değerlendirme kriteri oluşturma becerisine kadar uzandığını ifade etmektedir. Ayrıca insanların zekâ işlevinin farklı olduğu ve buna bağlı olarak düşünme becerilerinin de farklı olacağını, düşünme becerilerinin çok yönlü oluşunu ve kişiye göre farklılık göstereceğini vurgular.

Düşünme becerilerini Sternberg ve Grigorenko (2000), analitik, yaratıcı ve uygulamalı düşünme şeklinde tanımlamışlardır. Analitik düşünme; bilgiye dönük problem çözme ve karar verme, yaratıcı düşünme; problemler ile ilgili alışılmıştan farklı seçenekler geliştirme ve karar oluşturma, uygulamalı düşünme ise bu becerilerin günlük hayattaki problem durumlarına aktarılması olarak belirtilmiştir (Sternberg ve Grigorenko, 2000).

Öte yandan Beyer (1987) düşünme becerilerini problem çözme becerileri, eleştirel düşünme becerileri ve bilgiyi işleme becerileri olarak üç düzeyde ele almıştır. Düşünme karmaşık bir olgudur bu yüzden bu becerilerin özellikle erken çocukluk döneminde desteklenmesi önemlidir (Beyer, 1987).

Erken çocukluk dönemindeki çocukların problem çözme, karar verme ve kavramsallaştırma becerilerini kullanılması beklenmektedir (Lee, Koh, Cai ve Quek, 2012). Çocuklarda problem çözme becerisi erken çocukluk döneminde gelişmektedir. Problem çözme becerileri çocuğun okulda, oyunlarında, günlük hayatında karşılaştığı problemlere gösterdiği tepkilerde görülmektedir. Bu yüzden çocuklar problemleri zihinlerinde yansıtmaya şekilleri bakımından birbirinden farklılık göstermektedir (Swanson, O'connor ve Carter, 1991).

Problem çözme becerileri, karşılaşılan tüm problemlerin çözümü, kişilerarası ilişkilerin sağlıklı kurulması, insanların yaşamlarını etkin ve uyumlu sürdürebilmesi için kullanılması gereken temel beceriler arasında yer almaktadır (Yüksel, 2008). Bu nedenle araştırmalar uygun eğitim yaşantıları sunularak çocukların dört yaşa kadar problem çözme düşünme becerisini kazanabileceklerini ortaya koymaktadır (Anlıak ve Dinçer, 2005).

Erken çocukluk döneminde çocukların problem çözme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan, araştırma ve keşfetmelerine olanak sağlayan, çevre ve düşünme becerilerinin desteklenmesi konusunda duyarlı yetişkinlere ihtiyaç vardır (Rivera, 2009).

Lambert (2001) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yeteneklerini araştırma amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada dört ve beş yaşlarındaki her iki cinsiyetten eşit sayıda seçilen 60 çocuğun düşünme ve problem çözme becerilerini ne kadar kullanabildiklerini incelemiştir. Bu amaçla çocukları, problemi tanıma, yeniden yapılandırma, ısrarcı olma, bireysel olarak müdahale edebilme, planlı çalışma gibi davranışlarda bulunup bulunmadıklarını incelemek için oyun etkinlikleri başta olmak üzere belirlenen beş etkinlikte gözlemiştir. Araştırmada okul öncesi çocuklarının düşünme becerileri üzerinde okuldaki materyallerin seçimi ve etkinlikte kullanılan malzemelerin etkili olduğu ayrıca sözel olduğu kadar sözel olmayan tepkilerin de çocukların düşünme ve problem çözme süreçleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklar yaşamlarının ilk yıllarından itibaren çeşitli problemler çözerler. Çözdükleri problemlerden bir tanesi karar vermektir (Jonassen, 2000). Karar verme becerisi; çocuklar küçük yaşlardan başlayarak günlük yaşamları ve sosyal durumları ile ilgili kendileri ile ilgili avantajlı ve dezavantajlı durumların karşılaştırmasını yaparak kararlar verirler (Poole, 1998). Problem çözme ve karar verme becerilerinde, görüldüğü gibi kavramsallaştırma

becerisinde de problemin analizi, parçaların sentezlenmesi ve bir araya getirilmesi, bilginin uygulanması, sonuçların değerlendirilmesi ve deneyimlerin hatırlanması söz konusudur (Leng ve Hoo, 1997).

Düşünme becerisinin desteklenmesi

Her çocuk düşünme yeteneğine sahiptir; fakat kontrollü esnek ve yaratıcı düşünme için uygun etkinlikler ile desteklenerek geliştirilmesi gerekmektedir (Wallace,Cave ve Berry, 2009). Bu nedenle özellikle bilişsel gelişimin en hızlı olduğu erken çocukluk döneminde çocuğun düşünme şeklini ve biçimini şekillendirmede öğretmenlere önemli roller düşmektedir.

Öğretmenler çocukları düşünceleri için cesaretlendirerek, özgüven gelişimlerini desteklemeli, sınıftaki her çocuğu dikkatli bir şekilde dinlemelidir.Pozitif, fikirlere açık ve kendisi de aynı zamanda bir öğrenen olmalıdır (Fisher, 2005). Ayrıca çocukların düşünme becerilerini geliştirecek etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır (Wallace, Cave ve Berry, 2009). Öğretmenler sürekli sorular sormak ve konular anlatmak yerine çocuklara kendi düşüncelerini eleştirel olarak analiz etmelerini ve hipotezlerini kurmalarını destekleyecek ortamlar sunmalıdır (Beyer, 1987).

Öğretmenler çocukların her birine fikirlerinin özel ve önemli olduğunu hissettirmelidirler.Çocukları dinlerken onları bütün olarak dinlemeli, düşüncelerini olduğu gibi ifade edebilmeleri için cesaretlendirmelidir.Çocukların söylediklerini yargılamadan, kendilerini ifade etmelerine fırsat sunmalıdır.

Düşünme becerisinin geliştirilmesinde öğretmenlerin öğretme şekillerinin ve davranışlarının önemi ile birlikte çocuğun kendi özellikleri ve eğitim ortamlarının etkisi de önemlidir (Fisher, 2005).Eğitim ortamları çocukların araştırma, merak duygularını harekete geçirerek onların keşfetme, bilgi toplama isteklerini artırmalıdır.Çocuklara bu bilgileri bir araya getirerek sonuç çıkarma, sentez yapma, karar verme, karşılaştıkları problemlere yaratıcı çözüm yolları bulma imkânları da sağlamalıdır. Çocuğun düşünebilmesine olanak sağlayan, düşüncelerini destekleyen ve düşüncelerini özgürce ifade ederek tartışabileceği, düşüncelerini derinleştirebileceği fiziki ve sosyal çevre düşünmenin gelişebilmesi açısından önemlidir (Beyer, 1987).

Çocukların erken yaşlarda karar verme becerisini kazanmaları, davranışlarını düzenlemeleri ve karışık durumlarla baş edebilmeleri gelecekteki akademik başarılarını etkilemektedir.Bu nedenle son yıllarda farklı eğitim programları ile çocukların düşünme becerilerinin öğretmenler tarafından eğitim ortamlarında desteklenmesi amaçlanmaktadır (Salmon ve Lucas, 2011).Bu amaçlar doğrultusunda dünyadaki ve Türkiye'deki okullarda ve eğitim programlarında kullanılan Reggio Emilia ve High/Scope yaklaşımlarının düşünme becerilerinin gelişimini destekleyen yaklaşımlardır.

Reggio Emilia yaklaşımı

Reggio Emilia yaklaşımı okul öncesi dönemdeki çocukların düşünme becerilerini “düşünme rutinleri” uygulanarak desteklenmesini hedefleyen bir eğitim programıdır.Reggio Emilia yaklaşımındaki rutinler sınıfta sürekli gerçekleşen ve tekrarlanan süreçlerdir (Salmon, 2008).Günlük hayat ile iç içe olan bu rutinler çocukların günlük okul deneyimleri ve yaşantılarıyla bağlantı kurularak gerçekleştirilmektedir.Günlük yaşamlarında çocukların

düşünmesini sağlayacak basit sorular kullanılarak çocuklar düşünmeye özendirilmektedir (Salmon, 2010). Böylece Reggio Emilia çocukları düşünür, tartışır, teoriler üretir, zenginleştirilmiş ortamlarda bu teorilerini test etme fırsatı bulmaktadır.

Reggio Emilia yaklaşımını benimseyen okullarda öğretmenler, özellikle sanat çalışmalarını ve diğer dokümantasyonları çocukların düşüncelerinin yansıması ve gözle görünür hale gelmiş şekli olarak düşündükleri için bu etkinliklerden sıkça yararlanmaktadır (Salmon, 2010; Salmon ve Lucas, 2011). Reggio Emilia yaklaşımında önemli bir yere sahip olan dokümantasyon sürecinin temelinde öğrenmeyi arzulama, öğrenileni derinlemesine düşünme, düşünceleri yansıtmaya yer almaktadır (Fraser ve Gestwicki, 2001). Çocuklara paylaşım zamanlarında eğitim sürecinde yaşadıklarını, hissettiklerini, düşüncelerini, korkularını ve kaygılarını öğretmenine ve arkadaşlarına kendi fikirlerini ve keşiflerini kendi cümleleri ifade etmesine olanak tanınmaktadır. Dokümantasyon süreci çocuklara öğrendikleri bilgileri gözden geçirme, tekrar ve daha derinlemesine düşünme ve bilgilerini yorumlama fırsatı da sunmaktadır. Dokümantasyon sürecinde çocukların çekilen fotoğrafları, video ve ses kayıtları çocuklara gösterilerek ve dinletilerek çocukların daha önceki düşünceleri ve tecrübeleri ile ilgili yeniden düşünmeleri sağlanmaktadır (Thornton ve Brunton, 2009).

Dokümantasyonu yapılmış çalışmaları öğretmen çocuklarla birlikte inceleyerek çocukların öğrenme etkinlikleri süresince ve bu sürecin sonunda kendi tecrübe ve düşünceleriyle ilgili tartışmaya katılmaları, öğrendikleriyle ilgili derinlemesine düşünmeleri sağlanmaktadır. Çocuklar çalışmalarlarıyla ilgili yorumlar yapıp, kendi dokümantasyonlarını incelerken bilişsel farkındalıkları artmakta, süreçte buldukları yere nasıl geldiklerini ve bundan sonraki süreçte nasıl devam edeceklerini düşünmelerine imkân verilmektedir (Benson, 2009; Salmon, 2008).

Çocuklara düşünmeyi öğretecek başka bir stratejide öğretmenlerin bu süreçte başlatacakları tartışma ortamlarıdır. Bu tartışma ortamlarında sorular çocukların neyi bildiklerini ölçmeye yönelik değil, çocukların kendi düşüncelerini söylemelerine fırsatlar sağlayan sorular olmaktadır (Wallace, Cave ve Berry, 2009). Ayrıca bu yaklaşımda alışla gelmiş bir eğitim şekli olan çocukların verdikleri cevaplara odaklanılan bir eğitimden çok çocukların sorularına önem verilmektedir. Çocukların sordukları soruların dikkate alınmasının onların düşünce gelişimlerini desteklemekte ve dolayısı ile bilişsel gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Chouinard, Harris ve Maratsos, 2007).

Çocuklara sorulan sorularda kapalı uçlu değil, çocukların düşünmelerini sağlayacak açık uçlu sorulara yer verilmekte, alt düzeydeki düşünme becerilerini kullanmalarını sağlayan soruların yanında analiz yapma, sentez yapma ve değerlendirme gibi daha üst düzey düşünme becerileri ile bağlantı kuracakları sorular sorulmaktadır (Bay, 2011). Tartışma ortamlarında bu özelliklere sahip soruların sorulmasının çocuklarda düşünme becerilerini geliştirdiğini bulan çok fazla araştırma bulunmaktadır (King, 2005; Walsh ve Blewitt, 2006; Chappella, Crafta, Burnard ve Creminb, 2008).

Erken çocukluk döneminde çocukların düşünmeye cesaretlendirilmeleri ve düşünmelerinin sağlanması, merak duygularının canlandırılarak bilgiye ulaşma hevesi uyandırılmasında fiziksel çevre son derece önem taşımaktadır. Reggio Emilia Yaklaşımında fiziksel çevreye büyük önem verilmektedir. Eğitimciler çocukların en iyiyi hak ettikleri anlayışı ile etkili ortamlar düzenlemeye yönelmiştir (Frazer ve Gestwicki'den aktaran Şahin, 2012). Bu yaklaşımda çevre çocukların ilgisini çekecek, merak duygusunu uyandıracak ve çocukları düşünmeye yönlendirilecek şekilde düzenlenmektedir.

Sonuç olarak; bu yaklaşım, işbirliğine dayalı eğitimi, farklı teknikleri kullanması ve yaratıcılığa önem vermesi ile dikkat çeken bir düşünme eğitimi yaklaşımıdır. Bu eğitim felsefesi ile yetişen çocuklar bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini daha etkin bir şekilde tamamlamaktadırlar.

High/Scope programı:

Piaget'in kuramının rehberlik ettiği ve erken çocuklukta "etkin öğrenen" kavramını temel alan bu yaklaşımda çocukların en fazla kendi kendilerine planlayıp uyguladıkları etkinliklerden öğrendikleri anlayışı esastır. Bu programda çocukların kendi istediklerini yapmalarına, karar verebilme mekanizmalarının geliştirilmesine, sorumluluk duygusu geliştirilerek sorumluluk almayı öğrenmelerine, yeteneklerinin ve öz disiplinlerinin geliştirilmesine destek vermek hedeflenmektedir. Çocukların kendilerini rahatça ifade edebilen ve başkalarının görüşlerine açık, girişken, yaratıcı, sorgulayıcı bireyler olarak yetişmeleri hedeflenir. Bunun sonucunda da dil gelişimi (dili kullanma becerisi-kendini ifade yeteneği-düşünme süreci vs.) gelişir. İlk uygulamalarında ön plana zihinsel amaçlar alan High/Scope programında zamanla sosyal ve duygusal gelişim alanlarıyla ilgili amaçlara da programda yer almıştır (Pound, 2005). Öğretmenlerin çocukların düşünce ve davranışlarını yönetmeleri ve denetlemelerinin yerine bu düşünce ve davranışların temel alınması söz konusudur.

Çocuklara yaşantılarında yapmak istediklerini seçme ve ne yapacaklarına karar verme fırsatı verilmek (Pound, 2005) düşünme becerilerinin birinci aşamasında yer alan karar verme becerisi için önemli bir aşamadır. Okul öncesi dönemde çocukların karar verme becerileri destekleyen bu yaklaşım ile çocukların günlük yaşantılarında ne yapmak istediklerini düşünmelerine ve karar vermelerine imkân sağlanmaktadır.

High/Scope yaklaşımında çocuğun hazırladığı plan önemli ve öğretmen için başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu plansorgulama, önerme ve sorunları tanımlama için bir basamak teşkil etmektedir. Öğretmen her çocuğun kendi yaptıklarını gözlemlemesi, düşünmesi, ilişkilerin farkına varması ve sorunları fark edip çözmesine yardımcı olmalı (Pound 2005), etkin öğrenmeyi sağlayacak eğitim ortamını sağlamalı ve çocuklara yaptıklarını düşünmeleri için rehber olmalıdır (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2000; Koçak, 1998; Poyraz ve Dere, 2001). Düşünme becerisi kazandırılırken çocukların yaptıklarını, neden yaptıklarını, yaparken neleri planladıklarını düşünmelerini sağlamak son derece önemli bir adımdır. Hareketlere ve sürecin sonucuna değil, hareketlerin nedenlerine, nedenlerin arkasındaki düşünelere ve sürece odaklanmak gereklidir. High/Scope yaklaşımında çocuk ne yapmak istediğine, hangi malzemeleri kullanmak istediğine kendisi karar vermektedir. Bu karar verme sürecinde çocuk şu anda ve süreç içinde neler yapacağını planlar, isteklerini gözden geçirir avantaj ve dezavantajlı durumları sentezleyerek kendisi için en doğru olanı seçmekte ve karar vermektedir.

High/Scope yaklaşımda düşünceleri derinlemesine irdelemek ve derinlerine inmek düşünce becerilerinin kazanılmasında önemli bir süreçtir ve çocuklar küçük grup çalışmalarında kendi düşüncelerini ve fikirlerini grup arkadaşları ile tartışarak, kendi düşüncelerini savunma fırsatları bulmaktadır.

High/Scope yaklaşımı çocuk merkezli bir program olduğu için hazırlanmış programlar çocuklara etkin öğrenme fırsatları sağlayarak çocuklarda bağımsız düşünme, karar verme, düşüncelerinin farkına varma, düşüncelerini anlatma ve savunma fırsatları sunmaktadır. Bu

yaklaşım ile hazırlanan eğitim ortamlarında oluşturulan farklı merkezler aracılığı ile çocuklardamerak duygusunu uyandırarak, bilgiye ulaşma yolları, ulaşılan bilgiyi özümseme, sentezleme ve farklı durumlara transfer etme olanağı sağlanmaktadır.

Düşünme becerilerinin desteklenmesi ve düşünce eğitimi açısından bakıldığında High/Scope yaklaşımı çocukları düşünmeye teşvik etmekte; erken çocukluk döneminde düşünme becerileri ile ilişkili olan ve problem çözme, karar verme, keşfetme bilgiyi toplama, yorumlama ve analiz etme becerilerini destekleyerek çocuklara kendi yaşantıları yolu ile bilgiye ulaşma yollarını öğretmektedir.

Planlama

Erken çocukluk döneminde verilen eğitimin niteliği, çocuğun tüm yaşantısını etkilemektedir. Bu nedenle bu dönemde çocuğa sunulacak kaliteli eğitim, çocuğun gelişimini ve merak, keşfetme, araştırma duygularını destekleyecek eğitim ortamları ve bu ortamda öğretmenlere rehberlik edecek planlamalar ile mümkün olacaktır. Oktay'a (1998) göre okul öncesi eğitimin istenilen nitelikte yapılabilmesi, fiziksel imkânlar, program ve personelin seçilmesi ve planlanmasıyla mümkündür. Çocukların bu dönemde gelişimlerini desteklemek için gerekli eğitim; fiziksel ve sosyal açıdan uygun mekânlarda, çocukların gelişim ve ihtiyaçlarına uygun etkili programlarının nitelikli öğretmenler tarafından uygulanması ile mümkündür.

Düşünme becerilerinin geliştirilmesi ve karar verme becerisinin desteklenmesini hedef alan bir planlama, çocukların merak duygularını desteklemeli, araştırma yapmaları için cesaretlendirmeli, keşfetmelerine ve karşılaştıkları problemlere çözüm yolları bulmalarına olanak sağlamalı, kendi günlük yaşantıları ile ilgili kararlar almalarını desteklemelidir. Çocuklara düşünme becerilerinin kazandırılması onların gelecekteki sosyal, duygusal ve akademik yaşamlarını şekillendirecektir. Okul öncesi eğitimde öğretmen ve eğitim ortamı ile birlikte en önemli unsurlardan biride eğitim planıdır. Okul öncesi eğitimde çocukların gelişim düzeylerine uygun, merak, keşfetme ve araştırma duygularını destekleyecek ve geliştirecek eğitim ortamları ve öğretmen rolleri ile birlikte hazırlanacak eğitim planı düşünce becerilerinin gelişimi ve eğitiminde son derece önemlidir.

Planlama yapılırken çocukların gelişim özelliklerinin yanı sıra bireysel ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Plan hazırlanırken High/Scope yaklaşımının da temelinde yer alan ve temel düşünme becerilerinden biri olan karar verme becerisinin kazandırılmasında son derece önemli olan çocukların kendi kendilerine planlayıp yürüttükleri etkinliklere yer verilmelidir. Erken çocukluk döneminde çocukların kendi etkinliklerine karar vermelerine olanak sağlayan planlamalar ile bu temel düşünme becerisi desteklenmiş olacaktır.

High/Scope yaklaşımında çocukların, günlük yaşantılarında ne yapmak istediklerine karar vermeleri için fırsat sunulmaktadır. Her çocuğun bir plan oluşturmasına oluşturduğu bu planı gerçekleştirebileceği parçalara ayırarak aşamalandırmasına ve ihtiyaç duyacağı malzemeleri belirlemesine öğretmen yardımcı olmaktadır. Bu yaklaşımda öğretmenin başlangıç noktası çocuğun günlük planıdır (Aktaran Günay Bilaloğlu, 2004). Kendi gününü planlamasına imkân verilen çocuklar ne yapmak istediklerini sonuçlarını da göz önünde bulundurarak düşünürler ve karar verirler, yapacakları etkinliği planlar, bu planlamayı yaparken karşılaşacakları zorluklara ve problemlere çözüm yollarını da kendileri aramaktadır.

High/Scope yaklaşımında planlama günün başlangıcında yapılmakta, her çocuk yapmaya karar verdiği etkiliği öğretmeni ve arkadaşları ile paylaşmaktadır. Planlama öğretmenin görevi çocuğun yapacaklarını zihnin netleştirmesine destek olmaktır. Bu süreçte çocuğa yapacağı işi kendisinin zihinsel olarak tasarlaması ve anlatmasını çocukta düşünme becerileri geliştirirken, karar verme, verdiği kararı uygulayarak sonuçlarını gözlemleme, bir sonraki girişimi için zihinsel olarak hazırlık yapma, karşılaştığı problemlere çözüm yolları arama ve bir daha bu problemler ile karşılaşmaması için ne tür önemler alması gerektiğini düşünme olanağı sağlamaktadır.

Reggio Emilia yaklaşımı nitelikli eğitim veren yaklaşımlar içerisinde yer alan çağdaş ve çocuk merkezlidir. Çocuk merkezli sınıflarda çocuk aktiftir, yaparak yaşayarak öğrenir ve bu tür yaklaşımlarda programa dayalı etkinlikler yer almaz (Abbott ve Nutbrown, 2001). Kalıplaşmış başkaları tarafından ne yapacağı ve nasıl yapacağı belirlenmiş klasik eğitim planlamalarında çocuklara düşünme, ifade etme, kendi kararlarını verme ve risk alma imkânı verilmez. Karşılaşılan problemlere çözüm yolu öğretmen tarafından bulunur. Düşünce becerilerinin gelişimini desteklemek amacıyla yapılan eğitim planlamaları öğrencilere kendi planlarını yapma, kullanacakları materyalleri seçme, yaptıkları planlamaları uygulama ve bu uygulamalarda problemlerle karşılaşıldığında bu problemlere çözüm yolları arama ve bulma imkânı sağlamalıdır.

Reggio Emilia yaklaşımında da ileri düzeyde yapılandırılmış programlar bulunmamaktadır. Program önceden başkaları tarafından belirlenmemiştir ve kesin sınırlara sahip değildir, programda esneklik vardır. Çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına göre program öğretmen tarafından düzenlenmektedir (Rinaldi, 1998). Programda 'çember zamanı' yeni bir konuya başlanırken ya da günü planlamak için kullanılır. Bu zamanda konu çocuklarla tartışılmakta, böylece çocukların bilgilerini başkalarıyla paylaşma becerilerinin gelişmesi sağlanmaktadır (Ekinci ve Hamurcu, 2004). Reggio Emilia yaklaşımının özelliklerinden birisi de problem çözme, yaratıcı düşünme ve araştırmayı içeren birçok imkân sağlamasıdır (New, 1993). Programın vazgeçilmez öğelerinden birisi de iletişimdir. Etkili iletişim için iki, üç ya da dört çocuğun bulunduğu küçük grup etkinlikleri tercih edilmektedir (Temel ve Dere, 2001). Bu yaklaşımda da olduğu gibi küçük grup etkinliklerine yer verilen planlamalar yapılmalıdır. Küçük grup etkinliklerinde çocuklar kendilerini, düşünce, istek ve fikirlerini daha rahat ifade etmelerine olanak sağlar. Küçük gruplarda yaşlıları ile daha aktif olarak etkileşim içinde bulunan çocuklar arkadaşlarının düşünce ve isteklerini dinler ve kendi fikir ve isteklerini paylaşma imkânı bulur. Düşündüklerini başkalarına ifade etmeye çalışmak ve fikirlerini, planlarını diğerlerine anlatmak ve kabul ettirmeye çalışmak çocuklarda düşünce becerilerinin gelişiminde son derece önemlidir.

Reggio Emilia yaklaşımında çocukların sürece aktif olarak katılmaları ve bağımsız hareket etmeleri sağlanır. Çocuk istediği şeyi bağımsız olarak araştırır, ortamı keşfederek malzemeleri kendi istediği şekilde kullanır. Çocuklara serbest hareket etme özgürlüğü tanınır. Çocuklara sürece yön verme izni verilir. Arkadaşlarıyla problem durumu yaratan çocuklar, bu problemlere çözüm yolları üretirler.

Reggio Emilia yaklaşımı ile yetişen çocukların özgüvenleri gelişir, yaratıcılıkları üst düzeye çıkar ve dayanışma içindedirler (Pekdoğan, 2012). Planlama yapılırken Reggio Emilia yaklaşımının temelinde yer alan çocukların aktif katılımının sağlanacağı, kendi ilgi, istek ve ihtiyaçlarına göre çalışmalar yapabilecekleri, eğitim ortamını ve malzemeleri keşfederek özgürce kullanmalarına imkân sağlayacak planlamalar yapılması öğrencilerin düşünme becerilerinin desteklenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Zengin uyarıcılar sağlayan eğitim ortamları, çocuğun özgürce hareket edebileceği ve yaparak yaşayarak kendi ilgi ve isteği doğrultusunda kendisinin planlayıp yürüttüğü etkinliklere imkân sağlayan ve bu etkinlikler sürecinde karşılaştığı problemler ile başa çıkması ve farklı çözüm yolları üretmesini destekleyen uygulamalar ile çocuklarda problem çözme becerilerinin gelişimi desteklenecektir. Kendini keşfetme imkânı verilen bu yaklaşımda güçlü ve zayıf yönlerini tanıyan çocuk kendi özellikleri doğrultusunda projeler üreterek bu projelerde alacağı riskleri göz önünde bulundurarak kendisi için en uygun kararları verirler. Verdiği kararların sonuçlarını kendi planladığı etkinlik ve projelerin uygulama sürecinde de yine kendisi aktif olarak rol alan çocuk verdiği kararların sonuçlarını, hatalarını ve doğrularını kendisi görerek sonraki yaşantısına edindiği bu tecrübe ve bilgilerini transfer etme yeteneğini geliştirir

Reggio Emilia yaklaşımında yer alan proje, çocuğun yaşantısında var olan bir öğenin derinlemesine araştırılması ile gerçekleştirilir. Proje bir grup öğrenci ya da bütün sınıf ile hazırlanır. Projelerde öğrencilerin gözlem yapması sağlanır. Projenin amacı, öğrenci veya öğretmen tarafından ortaya atılan sorulara öğrencilerin aktif olarak katılarak cevaplar bulmasını sağlamaktır. Proje, çocuğun yeteneklerini kullanmasını, girişimci olma ve sorumluluk bilincini artırmakta, karar verme ve tercih yapma yeteneğini geliştirmektedir (İmamoğlu ve Öz, 2002).

Çocuğun aktif olarak düşünmesine imkân veren, düşüncelerini özgür bir şekilde ifade etmesine önem veren ve bunu destekleyen, düşüncelerini derinlemesine irdeleme ve toplumla paylaşmasına fırsat sağlayan planlamalar düşünce becerilerinin gelişimi açısından önemlidir. Reggio Emilia yaklaşımının temelinde de çocuğun aktif olarak yer aldığı, ilgi, istek ve ihtiyaçlarının ön planda tutulduğu, kendi projelerini planlama ve uygulama şansı verilerek çocuğun aktif olarak rol alma, karar verme, sorumluluk üstlenme ve bu sorumluluğun gerekliliklerini yerine getirme fırsatlarının sunulduğu, çember zamanı önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların plan yapma ve düşünme becerilerini içeren programlar hazırlanarak ve uygulanarak, küçük yaşta çocukların düşünme ve muhakeme becerilerini geliştirebilecekleri ile ilgili deneysel çalışmalar ve uygulamalardan elde edilen sonuçlar bulunmaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumları çocuklara, kendi yaşlarıyla bir araya gelerek, gelişim özelliklerine uygun ortamlar hazırlamaktadır. Uygun ortam ve çocuğun gelişim özelliklerini bilen, onların düşünme becerilerinin gelişimini destekleyen öğretmenin yanı sıra bu eğitim sürecinde çocuklara uygun ve etkili bir eğitim sunabilmek için hazırlanan plan son derece önemlidir. Yaratıcı düşünme, karar verme, problem çözme gibi düşünme becerilerinin kazanıldığı erken çocukluk döneminde çocukların bu gelişimlerini destekleyecek uygun eğitim programlarının hazırlanması da son derece önemlidir. Çocuğun zaten var olan merak duygusunu destekleyecek, onun araştırmasına, keşfetmesine olanak sağlayacak eğitim planları hazırlanmalıdır. Günün planlamasında her öğrencinin kendi gününü planlamasına izin verilmesi, yaptığı planı ayrıntılarıyla öğretmen ve arkadaşları ile paylaşmasının sağlanması ve yapılan planın uygulamasına izin verilmesi düşünce becerilerinin kazandırılması ve desteklenmesinde son derece önemlidir.

Sonuç ve öneriler

İçinde bulunduğumuz bilgi çağında bilgiyi pasif olarak alan bireyler yerine ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşabilen, aldığı bilgiyi yorumlayabilen, örgütleme, sentez ve muhakeme yaparak düşünce becerilerini aktif olarak kullanan bireyler yetiştirmek önem kazanmaktadır.

Gelişimin her alanında çok önemli bir yere sahip erken çocukluk dönemi ve eğitimi düşünce becerilerinin geliştirilmesinde de oldukça önemli görülmektedir. Bu dönemde çocuklara yapılan rehberlik ile onlara gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları, ilgi, istek ve kişilikleri göz önünde bulundurularak düşünme becerilerini kazandırmayı hedefleyen eğitim programları ve eğitim ortamları hazırlanmalıdır.

Gelişimin büyük bir kısmının erken çocukluk döneminde tamamlandığı düşünülürse, erken çocukluk döneminin gelişim özellikleri dikkate alınarak bu özellikler doğrultusunda kazanılabilecek bazı düşünce becerilerinin erken dönemlerde kazandırılması ve ileriki yaşlarda kazanılacak olan bazı düşünme becerileri için olumlu temellerin atılması çok önemlidir. Bu bağlamda Reggio Emilia yaklaşımı ve High/Scope Programında çocuklara zengin uyarıcılarla donatılmış, çocukların bireysel özellikleri ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, kendilerini özgür hissedecekleri, merak, araştırma, keşfetme duygularını uyandıracak nitelikte eğitim ortamları ve programları hazırlanması hedeflenmektedir. Bu hedefler doğrultusunda hazırlanan her iki eğitim anlayışında da çocukların problem çözme ve karar verme becerileri desteklenmektedir. Reggio Emilia yaklaşımı ve High/Scope programıyla düşünen, üreten, öğrendiği bilgiyi diğer durumlara transfer edebilen ve karşılaştığı problemlere yaratıcı çözümler bulabilen temel düşünme becerilerine sahip bireyler yetiştirilmesi desteklenmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının fiziki yapıları düzenlenirken, eğitim programları hazırlanırken bu iki yaklaşımı temel alınabilir. Öğretmenler bu iki yaklaşımdaki öğretmen rollerini benimseyerek sınıf içi etkinlik sürecinde odak noktalarını belirleyebilirler ve öğrencilere neler kazandırmaları gerektiğini bu yaklaşımlardan yararlanarak şekillendirebilirler.

Kaynaklar

- Abbott, L. ve Nutbrown, C. (2001). *Experiencing Reggio Emilia: implications for pre-school provision*. Open University Press
- Anlıak, Ş. ve Dinçer, Ç. (2005). Okul öncesi dönemde kişilerarası bilişsel problem çözme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 20, 122-134.
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2000). *Okul öncesi eğitim ve ana sınıf programları*. İstanbul: Ya-Pa
- Bay, N. (2011). *Okul Öncesi Öğretmenlerine Verilen Soru Sorma Becerisi Öğretiminin Etkisinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Benson, C. L. (2009). *Influence Of Pedagogical Documentation On Children's Use Of Metacognition*. (Yayınlanmamış doktora tezi). South Dakota State University.
- Beyer, B. K. (1987). *Practical strategies for the teaching of thinking*. Allyn and Bacon, Longwood Division, 7 Wells Avenue, Newton, MA 02159.

- Chappella, K., Crafta, A., Burnardc, P. ve Creminb, T. (2008). Question-posing and question responding: the heart of ‘possibility thinking’ in the early years. *Early Years*, 28(3), 267–286.
- Chouinard, M. M., Harris, P. L.& Maratsos, M. P. (2007). Children’s questions: A mechanism for cognitive development. *Monographs of The Society For Research in Child Development*, 72(1), 1-126.
- Ekinci, D. ve Hamurcu, H. (2004).Reggio Emilia yaklaşımında teknoloji kullanımı.Çocuk Çocuk Dergisi, 7(37), 16-19.
- Fisher, R. (2005). *Teaching children to think*. United Kingdom: Nelson Thornes.
- Fraser, S., & Gestwicki, C. (2001).*Authentic childhood: Experiencing Reggio Emilia in the classroom*. Albany, NY: Delmar
- Günay Bilaloğlu, R. (2004). Okul öncesi eğitimde High/Scope yaklaşımı.Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(2), 41-56.
- İmamoğlu, B. ve Öz, S. Z. (2002).Küçük bir köyden dünyaya yayılan bir eğitime “Reggio Emilia Eğitimi”.Özgür ve Bilge Dergisi, 1(11.)
- Jonassen, D. H. (2000).Toward a design theory of problem solving.*Educational Technology Research And Development*, 48(4),63–85.
- King, D. (2005). *Inquiry dialogue in the kindergarten: a teacher action research study*. Capella University.
- Koçak, N. (1998). *High/Scope okulöncesi eğitim programı ve Türkiye’deki okulöncesi eğitim uygulamaları*.Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Cilt II, 697-704.
- Lambert, E. B. (2001, September).Metacognitive problem solving in preschoolers.*Australian Journal Of Early Childhood*,26 (3), 24.
- Lee, C.B., Koh, N. K., Cai, X. L. & Quek, C. L. (2012). Children’s use of meta-cognition in solving everyday problems: children’s monetary decision-making. *Australian Journal of Education*, 56(1), 22-39.
- Leng, Y. L. ve Hoo, C. T. (1997). Explaining the thinking, learning styles and cognition constructs. *The Mathematics Educator*, 2(1),113-127.
- New, R.S. (1993). *Reggio Emilia: Some Lessons for U.S. Educators*. Eric Digest,1–7. (ERIC Document Reproduction Service No.ED354988).
- Oktay, A. (1998). *Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri*.Anne -Baba ve Çocuk Rehberi. İstanbul: Beyaz Gemi.
- Pekdoğan, S. (2012).Reggio Emilia yaklaşımı üzerine bir çalışma.*Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 237-246.
- Poole, C. (1998). Problem-solving in action.*Scholastic Early Childhood Today*, 12 (8), 13-16.
- Pound, L. (2005). *How children learn – from Montessori to Vygotsky educational theories and approaches made easy*. London: Step Forward Publishing Ltd.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2001).*Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı.

- Rinaldi, C. (1998). *Projected curriculum constructed through documentatiton–progettazione. The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach—Advanced reflections*, 113-251.
- Rivera, M. (2009).Latinos and problem solving.*The Hispanic Outlook In Higher Education*, 19 (15).
- Salmon, A. K. (2008).Promoting a culture of thinking in the young child.*Early Childhood Education Journal*, 35(5), 457-461.
- Salmon, A.K. (2010).Tools to enhance young children’s thinking.*Young Children*, 65(5), 26-31.
- Salmon, A. K. & Lucas, T. (2011).Exploring young children’s conceptions about thinking.*Journal Of Research In Childhood Education*, 25(4),364-375.
- Sternberg, R. J. and Grigorenko, E. L. (2000).*Teaching for successful intelligence*.Arlington Heights, IL: Skylight.
- Svanson, H., O'Connor L. J. & Kyle R. (1991).Problem solving subgroups as measure of intellectual giftedness.*Journal of Educational Psychology*, 61(1), 5-72.
- Şahin, F. (2012). Erken çocukluk eğitiminde yaklaşımlar ve programlar. Zeynep Fulya Temel (Ed.), *Reggio Emillia yaklaşımı* içinde (s. 445-473). Ankara: Vize.
- Temel, Z.,F. ve Dere, H. (2001). *Okul öncesi eğitimde yaklaşımlar.Gazi üniversitesi anaokulu/anasınıfıöğretmen el kitabı*.İstanbul: YA-PA
- Thornton, L.,& Brunton, P. (2009). *Understand The Reggio Approach*. UK: David Fulton Publishers Ltd.
- Tok, E. ve Sevinç, M. (2010). Düşünme becerileri eğitiminin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine etkisi.*Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 67-82.
- Yüksel, Ç. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkilerinde Yaşadıkları Problemleri Çözme Becerilerinin Belirlenmesi*.(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yüksel, Ö.(2000). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: PegemA.
- Wallace, B., Cave, D. & Berry, A. (2009). *Teaching Problem-Solving And Thinking Skills Through Science: Exciting Cross-Curricular Challenges For Foundation Phase, Key Stage One, Key Stage Two*. London: David Fulton.
- Walsh, B. & Blewitt, P. (2006).The effect of questioning style during storybook reading on novel vocabulary acquisition of preschoolers.*Early Childhood Education Journal*, 33(4), 273-278.

Extended Abstract

The Definition and Importance: Early childhood is a period that the foundation for the children's future life is laid, basic information and skills preparing them for their future life are acquired, children's development is the most rapid and that all development areas are needed to be supported effectively. In this period, taking into account children's individual differences, their interests, needs and requirements, educational environments and opportunities, which will support the development of all development areas and their thinking skills will be developed, should be provided. Children come into the world with their thinking skills. Every child has the ability to think. However, child's thinking skills should be known in the pre-school period which is the most suitable period to prepare the child for his/her future life, social relationships and individual presence by supporting this ability, and education programs considering developing these skills should be prepared.

The Aim: In this study, by explaining thinking skills, Reggio Emilia Approach and High/Scope Program will be dealt with from the viewpoint of supporting and developing thinking skills.

Content: Education programmes and educational environment should be prepared with the aim of bringing them thinking skills by leading them and considering the developing skills, individual differences, interests, demands and personality in the early childhood period. It is highly easy to access the information thanks to the developing technology. In such a period that is very easy to access any information, the aim of modern education is not to present information. Aim of the modern education systems is to be able to raise individuals who can think, who can know the ways to reach the information and can interpret, digest this information and lastly who can transfer these information to the other fields. This aim can only become true with appropriate educational environment and programmes which aim to make children gain the appropriate and effective thinking skills. The basis of these skills are built only in the early childhood period. Educational environment which provides rich stimulants creates an atmosphere where children can act freely and doing whatever they like paralleling with their interests. It also provides children to do things that they plan. They can solve the problems during the program and activities, they can cope with the problems on their own with the help of guidance counselor who will help children to develop their ability of finding new ways to solve problems. High/ Scope and Reggio Emilia approaches are significant for their characterisations about this topic. The environmental educations,

educational possibilities, understanding of education with these approaches, which give importance to children's thoughts, enable children to express their ideas, moreover defend their words, support to build the children's basis on thinking skills. Instead of learning by heart without any contribution, Reggio Emilia approach and High/scope programme support to bring up children who think, produce, and find creative solutions for problems. One of the most significant component in education is planning it is important in terms of active thinking of children, freedom of speech. It is also significant for a child to share his or her thoughts with society and planning for such opportunities. On the basis of Reggio Emilia approach children's demands, interests and needs are primarily concerned. They are given chance to plan their own projects and apply their projects so, they can be active, they can decide and feel responsible. We can call these opportunities as a circle and this circle helps children to realise their thoughts, to investigate their thoughts deeply, and to express their thought in the face of the society. Planning is done at the beginning of the day in the High Scope approach. Each child shares the activity which he or she prefers with teacher and friends. Teacher listens to child individually and carefully and helps child to clarify the thoughts. If the child designs his plans mentally and tells, child's thinking skills develop. In addition to this, children have chance to decide, prepare for the next step, to take precautions for not repeating the same problems.

Result: When we analyse the planning dimension, these two approaches are highly significant for supporting the thinking skills. As a result, while arranging the early childhood education programmes and physical constructions, these two approaches can be grounded on. Teachers can determine some focal points on classroom activities and they can shape these approaches to understand what the children need to gain from these activities. For the planning of the day, these approaches can be very effectively guide considering the planning period and considering the chance of the children to make his or her own planning.

Keywords: Early childhood education, thinking skills, Reggio-Emillia Approach, High/Scope Program